

JAVASLATTEVŐ FÁZIS

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE
TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA

A MEGYEI TERÜLETRENDEZÉSI TERV TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HATÁSÁNAK ÉRTÉKELÉSE

A fejezetet készítette:

Polgár Judit

szociológus

1. BEVEZETÉS

Jelen társadalmi-gazdasági hatásvizsgálat Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Módosított Területrendezési Tervének javaslattevő fázisában készült, a terv készítésének kötelező munkarészeként. A hatásvizsgálat a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet 9/A. melléklete figyelembe vételével készült.

A hatályos megyei rendezési terv készítése, illetve elfogadás óta nyolc év telt el.

A korábbi tervhez készített társadalmi-gazdasági hatásvizsgálat megállapításai időtállóan bizonyultak. Az emberi létfeltételek és tevékenységek determináltsága a táji-természeti környezet, valamint az éghajlati adottságok által, évezredek óta mit sem változott. Az emberi tevékenység környezetre gyakorolt hatásának jelentősége azonban – a szaporodó figyelmeztető jelek következtében – mind nagyobb figyelmet kap. A létfeltételek globális szintű javulása ugyanis – lássuk be - együtt jár a környezet pusztításával, a létfeltételek hosszú távú fenntarthatóságának elbizonytalanodásával. Az éghajlatváltozás hazánkat érintő következményeire fel kell készülni, **az ökológiai lábnyomunkat immár nem fenntartani, de sokkal inkább csökkenteni kell.** A megyei területrendezési terv terület-felhasználásra, táj- és környezetvédelemre vonatkozó rendelkezései és előírásai hatékony eszközt jelenthetnek, amennyiben az érintettek betartják, illetve betartatják az abban foglaltakat.

A technika fejlődésével, a termelés és a társadalom modernizációjával bekövetkező változások, a természetet, mint az embert befogadó környezetet, passzív szerepbe kényszerítették. A termőföld kizsákmányolása, az urbanizáció területfoglalása (szuburbiák szétterjedése), az energiaforrások pazarló felhasználása, a fogyasztói társadalom önmagát hatványozó működése mind-mind a környezet pusztításának irányába halad. Az emberi beavatkozástól mentes, természetes táj vésszes zsuogrodása, a természeti környezet korlátozás nélküli kizsákmányolása, tudatos fékező szándék hiányában rövid történelmi távon belül súlyosan vissza fog hatni. Igaz ez világméretben és az egyes települések szintjén egyaránt.

A területi hierarchián belül a megyei területrendezési terv az országos terv és a települési tervek között teremt összhangot, valamint az egyes ágazati törvények és rendeletek terület-felhasználást érintő vonatkozásait kell integrálnia. A megyei léptékű terület-felhasználási érdekek érvényesülését korábban korlátozta a törvényi kötelezettség, miszerint az OTrT-től eltérő övezeti szabályozás nem volt alkalmazható. **A Magyarország és egyes térségeinek területrendezési terveiről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény alapján immár egyedileg meghatározott övezeteket is kijelölhet a megyei terv.** Az egyedileg meghatározott övezetek a megye területének természeti, épített környezeti és gazdasági adottságainak védelmére és fejlesztésére vonatkozhatnak. Az immár „testreszabott” és rendelettel szabályozott területi folyamatok - az egyedileg meghatározott megyei övezetekkel -, **hatékonyabban szolgálhatják a vonzó és egészséges lakó- és gazdálkodási környezet iránti társadalmi és gazdasági elvárásokat, összességében a klímaváltozás következményeinek kezelését és lehetőség szerinti enyhítését.**

A társadalmi-gazdasági hatásvizsgálat feladata a rendezési terv területhasználatot, településhálózatot és környezeti állapotot érintő hatásainak és következményeinek feltárása, illetve a szabályozási előírások alkalmazásától várható következmények számbavétele, a társadalmi – gazdasági folyamatokra gyakorolt várható hatások fényében.

A területrendezési tervhez az egyes tervek és programok környezeti vizsgálatáról szóló kormányrendelet szerinti környezeti értékelés készül, ezért a 218/2009. (X. 6.) Kormányrendelet szerinti környezeti szempontú elemzés nem készül.

2. A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HATÁSVIZSGÁLAT MÓDSZERE ÉS CÉLJA

A területrendezési terv műfajából következik, hogy **hosszú távra tekint**, tehát a hosszútávon elérhető célok irányába tereli a folyamatokat és a hosszútávon érvényesítendő érdekek horizontján fejt ki hatását. Ebből következik, hogy gyakran összeütközésbe kerül a rövid távú érdekekkel.

Másik sajátos dimenziója a **területi és társadalmi lépték nagyságrendje**. A megyei területrendezés a **lokális és az egyéni érdekek szintje fölött, sok esetben látszólag azok ellenére** fejt ki hatását, de valójában a nagyobb közösség átfogó érdekeinek, fenntartható létfeltételeinek biztosítására irányul.

A területrendezési terv hatásmechanizmusának kifejtése előtt szükséges néhány általános tényt leszögezni:

- A hosszú távú célok gyakran ütköznek rövid távú érdekekbe.
- Az ösztársadalmiérdekek gyakran ütköznek a helyi, illetve az egyéni érdekekkel.
- A környezet megóvása gyakran ütközik gazdasági érdekekbe.

A társadalmi-gazdasági hatásvizsgálat célja annak vizsgálata, hogy a tervben meghatározott területfelhasználási szabályok és előírások hogyan szolgálják a hosszú távú célok megvalósítását, illetve annak hangsúlyozása, hogy az esetleges rövid távú helyi konfliktusok (érdekellentétek) nem írhatják felül a tágabb közösség hosszú távú érdekeinek érvényesítését!

A táj- és területhasználatot akár pontszerűen megváltoztató (konkrét beruházások), akár folyamatában kormányozó (területrendezési terv) beavatkozások, egymástól erősen eltérő előjelű hatásokat válthatnak ki. E hatásokat többféle dimenzió mentén írhatjuk le:

- *érdekszintek: egyéni, lokális, térségi (kistérségi, megyei, regionális), országos, nemzetközi (globális)*
- *érdektípusok: ökológiai, gazdasági, társadalmi*
- *időhorizont: rövid távú és hosszú távú*

A területrendezéssel összefüggő szempontok rendszerezése a hatásvizsgálati elemzéshez

Érdekszint időhorizont	Mi az érdeke? (ökológia-környezet- társadalom-gazdaság)	Érdekérvényesítés eszköze
Egyéni rövidtáv	magas jövedelem	munkahely, nyereséges vállalkozás
	hosszútáv	biztos egzisztencia, egészséges környezet
Lokális rövidtáv	települési költségvetés kiegyensúlyozása	pl. önkormányzati ingatlanvagyon értékesítése; előnyös településrendezési szerződések megkötése;
	hosszútáv	stabil helyi társadalom és gazdaság; vonzó, egészséges környezet, tudatos településfejlesztés
Térségi rövidtáv	Központi források elérése	települések társulása/szövetsége
	hosszútáv	gazdasági eltartó erő és hatékonyság növelése, területi és társadalmi egyenlőtlenségek enyhítése, fenntartható fejlődés biztosítása
Országos rövidtáv	Gazdasági egyensúly megteremtése	éves költségvetés, gazdaságpolitika
	hosszútáv	életminőség általános emelkedése, környezeti-társadalmi-gazdasági egyensúly fenntartása
Globális rövidtáv	globális méretű konfliktusok és katasztrófák elhárítása	nemzetközi együttműködés és egyezmények
	hosszútáv	a Föld biológiai fajfenntartó képességének megőrzése = fenntartható fejlődés

A megyei területrendezési terv hatásmechanizmusa a táblázaton belül szürkével kiemelt síkokon mozog.

A megyei terv eszközszerkezere direkt módon a **területhasználat és a kapcsolati hálózat lehetséges formáit képes befolyásolni**. Ezáltal a környezet minőségére van elsősorban befolyása, míg a **társadalmi és gazdasági következményekre csak közvetett ráhatással bír**.

Összességében a megyei terv a rendelkezésre álló eszközökkel a rövidtávú társadalmi-gazdasági érdekek érvényesítésének túlsúlyát igyekszik ellensúlyozni a komplex, hosszabb távú ökológiai prioritások következetes képviselője révén. E szempontok előtérbe helyezése hosszútávon egyértelműen társadalmi és gazdasági előnyökkel jár. A természeti erőforrások végelessége szükségszerűen önkorlátozásra és konszenzuskeresésre készíti a társadalmi-gazdasági érdekeket képviselő döntéshozókat és egyéb szereplőket.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye módosított területrendezési tervét szerencsés módon ugyanaz a tervezői műhely készíti, mint amelyik a hatályos megyei területrendezési tervet készítette 2011-ben.

Az új OTRT-ben meghatározott övezetek lehatárolásán túl a tervezők – az új jogszabály adta lehetőségekkel élve – egyedileg meghatározott övezetek kijelölésére tettek javaslatot. Az egyedileg meghatározott megyei övezetek területi lehatárolásán túl, az övezetekre vonatkozó szabályozási javaslatok biztosítják a terület-felhasználás optimalizálását, a védelmi és a fejlesztési lehetőségek biztosítását.

A készülő területrendezési terv a következő egyedileg meghatározott övezetek lehatárolását és szabályozását tartalmazza:

- Térszervező városok és hagyományosan vidéki települések övezete;
- Aprófalvas térség övezete;
- Térségi együttműködések övezete;
- Határon átnyúló együttműködés övezete;
- Gyümölcsstermesztés kiemelt övezete;
- Komplex táj- és turizmusfejlesztés övezete.

A módosított területrendezési terv társadalmi és gazdasági folyamatokra gyakorolt hatását a hatályos tervben nem szereplő, a megyei adottságokat figyelembe vevő egyedileg meghatározott, újonnan lehatárolt övezetekre fókuszálva vizsgáljuk meg az alábbiakban.

3. A SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI TERÜLETRENDEZÉSI TERV FŐBB CÉLJAI ÉS JAVASLATAI

A megyei területrendezési terv szabályzatában lefektetett előírások elsődleges és egyöntetű célja a megye teljes területére vonatkozóan olyan terület-felhasználási feltételeket biztosítani, amelyek révén **a táji, természeti, ökológiai és kulturális értékek megőrzése, illetve az erőforrások védelme és kihasználása társadalmi – gazdasági szempontból fenntartható módon** biztosítható. A megyei területrendezési terv úgy igyekszik biztosítani az egyes települések fejlődését, hogy az összhangban legyen a kistérségi, a megyei, sőt az országos hosszú távú érdekekkel is.

A módosítás során alkalmazott tervi megoldások a helyzetfeltárással alapozva kerültek kidolgozásra. A terv kihasználja a törvény által biztosított lehetőségeket, és a megyei sajátosságokat figyelembe vevő egyedi övezeteket jelöl ki.

A helyzetfeltáró vizsgálat alapján:

Főbb társadalmi konfliktusok címszavakban:

- jelentős belföldi vándorlási veszteség;
- a népesség elöregedése (elsősorban a megye városaiban és urbanizáltabb térségeiben);
- a megye munkanélküliségi rátája továbbra is országosan a legmagasabb;
- a megyében élők iskolázottsági és jövedelmi szintje országosan a legalacsonyabb.

Főbb gazdasági konfliktusok címszavakban:

- alacsony 1 főre jutó GDP (az országos átlagnak alig több mint a fele);
- alacsony szintű a megye iparosodottsága, alacsony az egy alkalmazottra jutó ipari termelési érték (termelékenység);
- a fő közlekedési útvonalaktól távol eső, illetve az országhatár és a folyók közé zárt periférikus térségek kiesnek a gazdasági fejlesztői szándékok látóteréből;
- turizmus adottságainak alacsony szintű hasznosítása.

A szabályozási előírások környezetre gyakorolt hatása önmagáért beszél, hiszen a környezet védelmét direkt módon képes biztosítani a területrendezési terv. **A társadalmi – gazdasági hatások ennél áttételesebben jelentkeznek.** A területrendezési tervben kialakított övezeti rendszer fő feladata a területrészek optimális használatának biztosítása, vagyis az, hogy **az adott földrészleten az a tevékenység, illetve használati mód kapjon prioritást, amelyre az a terület a legalkalmasabb.** A terület-felhasználás optimalizálására való törekvés a hosszútávon fenntartható társadalmi – gazdasági működés (fejlődés) feltételeit hivatott biztosítani. A kiváló adottságú gyümölcsstermelő területeken gyümölcsöt kell termelni, a kedvező szántóföldi árutermelésre alkalmas földeket mezőgazdasági árutermelésre kell használni, az intermodális kapcsolódási pontokon ipari és raktározási-elosztási tevékenységet érdemes folytatni, új lakóterületeket lehetőség szerint a kialakult lakóterületekhez kapcsolódva tanácsos kijelölni, stb. Ezekon túl, szükséges még az infrastrukturális hálózatok számára szükséges területet is biztosítani. A fennmaradó természeti területek – vizek, erdők, ökológiai folyosók, természet közeli élőhelyek, táj- és kulturális örökségvédelmi területek – védelme egyszerre környezeti, társadalmi és gazdasági érdek. A természeti erőforrások védelme és optimális hasznosítása kényes egyensúlyt alkot. A környezet használata a társadalmi és gazdasági érdekeknek van alárendelve, ezért fontos a **területrendezési terv szabályozó és kiegyensúlyozó szerepe, amely a rövidtávú és egyedi érdekekkel szemben, a hosszú távú és általános érdekeket helyezi előtérbe.** A területrendezési terv tervlapjai pontosan lehatárolják az egyes területhasználati módok térségeit.

A megyei területrendezési szabályzatban meghatározott *térségi övezetek* az országos szintű szabályozás (MaTrT) Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területére vonatkozó előírásainak felelnek meg. Az egyes övezetekre vonatkozó előírások az országos szintű érdekeknek megfelelően szabályozzák a területhasználati módokat, ezekre a megyei terv nincs befolyással a magasabb szintű terv (MaTrT) kötelező alkalmazása értelmében, csak szigoríthatja azt.

3.1 A területfelhasználási kategóriák megváltozott lehatárolása által okozott társadalmi, gazdasági hatások

Az új MaTrT a korábbi vegyes területfelhasználás térségi övezetét megszüntette, helyette erdő, illetve mezőgazdasági térség területeit jelölte ki. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében ennek következtében túlsúlyba kerültek az erdőövezetbe sorolt (meglévő, illetve erdőtelepítésre javasolt) területek, a mezőgazdasági térséggel szemben. A megyei terv maximum 5%-kal térhet el a MaTrT-ben meghatározott övezeti határoktól. Mivel a megye gazdaságában jelentős szerepe van a mezőgazdaságnak, azon belül is a gyümölcsstermesztésnek, sok település esetében nem életszerű külterületeinek nagyarányú erdőövezetbe sorolása. A probléma kezelésére esélyt ad, hogy a települések rendezési tervének további, jóval nagyobb, eltérésre van lehetősége a megyei terv lehatárolásához képest. A megyei terv módosítása során a tervezők figyelembe veszik az egyes települések rendezési terveiben kijelölt fejlesztési területeket, és ahol azok átfedésben vannak a MaTrT-ben kijelölt erdőterülettel, ott pontosítják (csökkentik) az erdőövezet adott települést érintő határvonalát. A terv felhívja a figyelmet az erdőövezetbe sorolt területeken belül – az arra alkalmas földrészleteken – az agroerdészet¹ által nyújtott lehetőségekre, társadalmi-gazdasági előnyökre.

¹ Az agroerdészet (vagy agrár-erdészet) egyfajta éghajlat-intelligens mezőgazdasági gyakorlat, amely a fás növényzet (fák vagy cserjék) mezőgazdasági haszonnövényekkel és/vagy állattartással való szándékos kombinálása, mely számos környezeti és gazdasági előnnyel jár.

3.2. A térségi övezetek módosításával összefüggő társadalmi és gazdasági hatások

A módosított Megyei Területrendezési Tervben az **egyedileg meghatározott övezetek a megyei érdekek mentén kerültek kialakításra.**

Fontos kiemelni, hogy a 6 egyedileg meghatározott övezet közül az első négy övezet lehatárolásában **meghatározó szerepe van a települések közötti térségi együttműködésekben rejlő potenciálok kihasználásának.** A módosított terv nagy hangsúlyt helyez a hazánkban még kevésbé elterjedt, de a nemzetközi gyakorlatban már bevett együtt-tervezési módszerek alkalmazásának meghonosítására. Az egyedi övezetekbe sorolt települések, településcsoportok számára – sajátos adottságaikra alapozva – számos új lehetőséget hordoz az egyes övezetekre vonatkozó tervi előírásomag.

- **Térszervező városok és hagyományosan vidéki települések övezete**

Az övezet kialakítása és az övezetre vonatkozó szabályozás egy jól működő településhálózat fenntartását biztosítja a térség versenyképességének, népességmegtartó képességének és gazdasági teljesítőképeségének hatékonysága érdekében. A településhálózaton belül az egyes települések térségi szerepkörének megfelelően a következő szintek kerültek megkülönböztetésre:

- regionális jelentőségű térszervező város
- Kelet-Nyírségi térszervező város
- járásközpont
- egyéb város
- hagyományosan vidéki település

Az egyes régiók gazdasági és társadalmi versenyképességét a fejlett gazdaságú Európai Unióban egyre nyilvánvalóbban az egyes városok versenyképessége határozza meg. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye egyetlen regionális jelentőségű térszervező városa Nyíregyháza, amely kiegészülve a Kelet-Nyírségi térszervező szatellit városokkal, döntő szerepet játszik a megye gazdasági eredményeit illetően. A terv ennek megfelelően differenciált előírásokat rendel a településhálózat eltérő szintjeihez.

A térségi szerepeknek megfelelően differenciált szabályozás vonatkozik a különböző szintekhez tartozó településekre, annak érdekében, hogy a települések minél jobban elláthassák feladataikat az érintett térségben. A térszervező központok és a vonzáskörükbe tartozó települések közötti **összehangolt koncepcióalkotás és tervezés**, valamint a településhierarchia alsóbb szintjein elhelyezkedő települések közötti **feladatmegosztás és együttműködés**, a jövőbeli sikerek záloga.

- **Aprófalvas térség övezete**

A kishatárú aprófalvak térségében, ahol a települések közel fekszenek egymáshoz, hasonlóak az adottságaik és a problémáik, a **településközi együttműködés** fokozottan indokolt. Az övezetre vonatkozó előírások a közös tervezést, a fejlesztési célok, beavatkozások összehangolását, a **közös tervkészítést** javasolják. A közös tervkészítés és az így kialakított feladatmegosztás elősegíti a **települések költséghatékony működtetését.** Mivel megállapítható, hogy a térségbe tatózó települések többségében túl nagy a kijelölt fejlesztési területek aránya, miközben a megye területére eső országos ökológiai hálózat nagy része ide koncentrálódik, szükséges szigorúbb szabályok megállapítása a kijelölhető fejlesztési területek méretére és a területfelhasználás mikéntjére vonatkozóan. A módosított terv ez utóbbira fogalmaz meg előírásokat, elsősorban a felesleges túlkínálatok megszüntetése, a termőföld és a környezet védelme érdekében.

- **Térségi együttműködések övezete**

Az övezetben lehatárolt településcsoportok a megye térségi szintű gazdaságfejlesztésének helyszínei. A települések közötti hatékony együttműködéssel, a feladatok megosztásával biztosítható a fejlesztések szinergikus hatása, továbbá a kedvező hatás kisugárzása a környező településekre is.

Az egyes települések önálló döntési lehetőségeit a közigazgatás időről-időre történő átszervezése több vonatkozásban csorbítja, pl. egyes hatósági feladatok, ügykörök központosításával, intézmények állami kezelésbe vonásával, helyben maradó bevételek elvonásával, illetve központi költségvetési források átalakításával. A települések önállósága önmagában nem feltétlenül a fejlődés záloga. A szűkülő mozgástérben viszont a **települések egymásrautaltsága egyre nyilvánvalóbb. Kis- és nagy településeknek**

egyaránt érdeke, hogy céljaikat és fejlesztési elképzeléseiket környezetükkel, szomszédos településeikkel, közösen határozzák meg. A térszervező, központi szerepet betöltő település érdeke, hogy a környékbeli településekről ingázó tanulók és dolgozók, a városi szolgáltatások és kereskedelmi létesítmények fogyasztóközönsége minél kedvezőbb feltételekkel és minél nagyobb számban vegye igénybe az itt elérhető kínálatot, a kistelepüléseknek pedig érdeke, hogy a közeli város fejlődésével saját lakosságuk hozzáférési lehetőségei, életfeltételei is javuljanak.

A településfejlesztési koncepció, az integrált településfejlesztési stratégia, valamint a településrendezési eszközök készítése során kerülhet sor a kapcsolódási pontok meghatározására, a fejlesztések összehangolására. Az együttműködés eredményeként nem aprózódnak el a források, nem jönnek létre felesleges kapacitások, a területfelhasználás optimalizálható, a tervek készítése, valamint a települések üzemeltetése gazdaságosabbá válik.

- **Határon átnyúló együttműködés**

A megyét két hármastárs határ térség is érinti.

A határon átnyúló együttműködés fontos eszköze lehet egy **ukrán-magyar határ menti közös területrendezési terv** elkészítése, amelynek előzménye a már megvalósult ukrán-lengyel határ menti közös tervezés. A Záhonyi hármastárs határ térségében ez kiegészülhet Szlovákia bevonásával is. Lehetséges kapcsolódási pontok a gazdaság, a közlekedési kapcsolatok, a turizmus, az ökológiai hálózat, a tájgazdálkodás, a vízgazdálkodás, klímavédelem. A határ menti térszervező városhálózat erősítése és a szállítási-logisztikai szolgáltatások összehangolt fejlesztése a határ mindkét (mindhárom) oldalán jelentős gazdasági és társadalmi előnyökkel jár.

A román-magyar- ukrán hármastárs határon Szatmárnémeti urbanizálódó térségével javasolt összehangolni a fejlesztési elképzeléseket, előkészíteni a **nemzetközi együttműködésen alapuló területrendezési tervek** készítését.

- **Gyümölcstermesztés kiemelt térségi övezete**

Az egyedi övezet szabályozásának célja, hogy a gyümölcstermesztés jövőben is kiemelt megyei ágazatként kerüljön azonosításra, amelynek támogatása és a támogatási lehetőségek komplex célok szerinti bővítése, gazdasági és foglalkoztatási érdek. A kiemelt térségi övezetként történő kijelölés a gyümölcs, mint komplex termék értékeinek kamatoztatását (termelés, feldolgozás, tájfajták, tájgazdálkodás, gyümölcsturizmus) tartja szem előtt. A kiváló gyümölcstermőhelyi adottságok kihasználása és az erre alapozott feldolgozás (helyi/kézműves terméksortiment fejlesztése) a nagy élőkommunka igény következtében **mind a foglalkoztatás, mind a jövedelmi viszonyok javítása szempontjából megyei érdekek nevezhető.**

- **Komplex táj- és turizmusfejlesztés övezete**

Az övezet kijelölésének és szabályozásának célja a táji (természeti) adottságokon alapuló tájhasználat – tájgazdálkodás elősegítése, egymásra épülő területhasználatokkal és gazdálkodási módokkal. A táji és települési területhasználatok rendszerébe szükséges a turizmus integrálása, egyrészt a természeti és építészeti értékek, illetve a táj- és településkarakter hagyományos értékeinek védelmével, másrészt az idegenforgalomhoz szükséges infrastruktúra fejlesztésével.

A komplex táj- és turizmusfejlesztés övezetén belül két alövezet megkülönböztetését javasolja a terv:

- Felső-Tisza menti komplex tájgazdálkodási és turisztikai övezet (Szatmár-Beregi kutúrtáj, Bodrogi köz – Rétköz, Taktaköz – Nyíri Mezőség)
- Nyírségi vegyes tájgazdálkodási és turisztikai övezet (futóhomokos hordalékkúpsíkság)

A szabályozási előírások támogatják a hagyományos agrárgazdaság mellett az ökológiai hálózat fejlesztését és a természeti adottságokhoz igazodó tájhasználat változásokat (biotóphálózat, művelési-ág váltás, tájgazdálkodás).

A javasolt előírások támogatják a turisztikai fejlesztések egymásra épülését, a turisztikai infrastruktúra-hálózatok, attrakciók, szállásférőhelyek összehangolt, egymást erősítő megvalósítását.

Az övezetben a terület- és tájhasználat alakításának, az infrastruktúra fejlesztésének és az épített környezet alakításának a turisztikai vonzerő védelmét, illetve fokozását szem előtt kell tartania. Ezekben a területeken az egyéb beruházások megvalósításának, illetőleg a területhasználati módok megváltoztatásának feltétele, hogy ne rontsa a meglévő turisztikai vonzerő-tényezők hatását, hanem inkább javítsa a térség, vagy a település

iránti érdeklődést. **Az ökológikus tájhasználatához és tájgazdálkodáshoz, valamint a turizmushoz köthető gazdasági hasznok a kedvező környezeti hatások és a területi eltartóképeség hosszú távú fennmaradását szolgálják**, mind a térségben élők, mind az idelátogatók javára.

3.3 A műszaki infrastruktúra elemeinek változásai által okozott társadalmi és gazdasági hatások

A hatályos terv **a megye tanyás térségeire** még csak ajánlásokat fogalmazhatott meg, amelyeket a megyei közgyűlés határozattal fogadott el. A módosított tervben az új MaTrT-ben kijelölt **megyei övezet került lehatárolásra**, amelyre országos előírások vonatkoznak.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei módosított területrendezési terv *közlekedési tervlapjára sajnálatos módon nem kerülhetett fel a Nyíregyháza-Debrecen közötti gyorsforgalmi út* (autópálya) jelölése, vagy legalább a meglévő 4-es főút kétszer két sávra bővítése, mivel a hatályos MaTrT továbbra sem tartalmazza azt. (Ennek kiemelt jelentőségét hangsúlyozza pedig a két megyeszékhely közötti, 2017 decemberében aláírt megállapodás², amely a 100-as vasútvonal Záhonyig történő fejlesztését, valamint a Debrecen és Nyíregyháza közötti elővárosi vasúti közlekedés feltételeinek megteremtését is tartalmazza.)

A hatályos tervben jelzett, és azóta nagy részben **megvalósult gyorsforgalmi utak a megye – korábban még - az országos fő közlekedési tengelyektől távol eső területeit nagymértékben előnyösebb helyzetbe hozták.**

A vasútvonalak vonatkozásában nem tartalmaz változtatást a módosított terv.

A meglévő és a tervezett főutak településeket elkerülő szakaszai elsődlegesen az érintett **települések lakott belterületeinek elkerülését** biztosítják. Ezáltal a tervezett utakon **nő a haladási sebesség, a települések pedig megszabadulnak a közlekedési zaj- és légszennyezéstől, valamint biztonságosabbá válik a belterületeken való gyalogos és kerékpáros közlekedés.**

Ezeket túl, a megyei alsórendű közúthálózat fejlesztése, valamint a kapcsolathányok felszámolását elősegítő **új összekötő utak** számos kistelepülés elérhetőségét fogják nagymértékben javítani. A jelenleg közlekedési szempontból leghátrányosabb helyzetű területeken élő lakosság foglalkoztatottsági pozíciói és társadalmi kapcsolatai feltétlenül javulni fognak a tervezett közlekedési fejlesztések hatására. A javuló közlekedési pozíció képes élni a gazdasági fejlődést, a munkába járás és a térségi igazgatási, kereskedelmi, kulturális központok könnyebb elérhetősége érzékelhető javulást eredményez majd az érintett lakosság életminőségében. A **kerékpárút hálózatnak** az egész megye területére kiterjedő fejlesztése egyszerre szolgálja a helyben élők és a megyébe látogató turisták igényeit. Új tervezett vonalak a Szatmári síkság keleti részén kerültek kijelölésre elsődlegesen turisztikai célok szolgálatában. Előbbiek biztonságosabban és kényelmesebben bonyolíthatják le a hivatásforgalmi célú helyközi utakat, míg a kerékpáros turistaforgalom növekedése a turisták számára nyújtott szolgáltatások bővülése révén jövedelemhez juttatja a helyben élőket. A MaTrT-ben jelölt országos kerékpárút hálózatot a megyei területrendezési terv további kistérségi kerékpárúti hálózatokkal javasolja kiegészíteni.

A megye földrajzi adottságai következtében jelentős szerepe lehet a **vízi közlekedésnek**. A tiszai hajó kikötők és közúti hidak jelölése változatlan maradt.

A **légi közlekedés** jelentősége nagy távlatban sem erősödik meg a megyében, a közutak és vasútvonalak szerepe továbbra is meghatározó marad. A korábbi tervekben kijelölt Fehérgyarmati térségi repülőtér jelölése megszűnt, helyén napelempark létesítése van engedélyezés alatt.

Az **energia ellátás** tervezett létesítményeit érintő változás, hogy két korábban tervezett, nagy, földgáz üzemű erőmű lekerült a tervlapról Vásárosnamény és Nyírtas térségében. További változás, hogy a hatályos tervben kijelölt szélerőművek területe a módosított tervben napelem parkként került feltüntetésre.

Kiemelt jelentősége van a megyében a **felszíni és a felszín alatti vizek** kezelésének, szabályozásának. A megye területének jelentős részét rendszeresen vagy árvíz, vagy aszály sújtja. Az árvíz károk csökkentése és a vízvisszatartás és öntözés biztosítása érdekében a terv biztosítja a megfelelő területeket az árvíz tározók létesítésére. A hatályos tervben kijelölt víztározók elemei továbbra is szerepelnek, azonban szükség lenne újak kijelölésére is. Mivel ez utóbbiakra még nem készültek tervek, ezért a tervlapon új tározók helykijelölésére sem kerülhetett sor.

A megyei terv módosítása során, a hatályos településrendezési tervek alapján, megtörtént a települési térség pontosítása.

²<https://www.dehir.hu/debrecen/peldat-mutat-debrecen-es-nyiregyhaza-rivalizalas-helyett-osszefognak/2017/12/15/>

A módosított megyei területrendezési terv megtartja, illetve tovább erősíti a hatályos tervben meghatározott célok és részcélok megvalósításának területrendezési eszközök által biztosított lehetőségeit:

A határ menti fekvésből adódó előnyök kihasználásához és a hátrányok mérsékléséhez szükséges térszerkezeti- területhasználati, infrastrukturális feltételek megteremtése

- A megye interregionális integrációja;
- A megszakadt határ menti város-vidék, város-vidék, illetve kistérségi kapcsolatok megújítása: közös ukrán-magyar területrendezési terv készítése;
- Hármaskörű térségek, kiemelten a Záhonyi gazdasági övezet és a Szatmárnémeti (RO) urbanizálódó térség nemzetközi együttműködéssel történő fejlesztésére;
- A természet- és tájvédelem, a környezet- és vízgazdálkodás határ menti összehangolása.

A településrendszer konfliktusainak mérséklése és a településhálózat értékeit, értékőrző megújulását elősegítő térszerkezet, közlekedési hálózat és szabályozás kialakítása

- A Debrecen-Nyíregyháza agglomerálódó térség megyére eső területének dinamikus fejlődését szabályozó keretek kialakítása;
- Szatmárnémeti határon átnyúló vonzáskörzeti kapcsolatokat megerősítő területrendezési feltételek kialakítása;
- A gyorsforgalmi úthálózat által generált területhasználati változások szervezett kereteinek meghatározása, gazdaságfejlesztést szolgáló területkínálat térségi összehangolása;
- Kisvárda, Vásárosnamény, Mátészalka, Nyírbátor, (Nagykároly, határon átnyúló) térségi központ szerepeinek megerősítését segítő térszerkezeti, területhasználati feltételek megteremtése;
- Városok és mikroközpontok, illetve mikroközpontok egymás közötti közlekedési kapcsolatainak fejlesztése révén a településközi munkamegosztás elősegítése, beleértve a megye- illetve országhatáron túli városokat és mikroközpontokat is;
- Tisza menti városok és térségi jelentőségű turisztikai központok turisztikai fejlesztéséhez szükséges feltételek megteremtése;
- A bokortanyák értékőrző, korszerű hasznosítása érdekében területhasználati és infrastrukturális feltételek megteremtése,
- Népségmegtartó-képesség és értékvédelem integrált fejlesztése az aprófalvas térségekben az együtt-tervezés és a komplex tájgazdálkodás feltételeinek megteremtésével;

A természeti-táji adottságok sokféleségét tükröző tájszerkezet és a komplex tájgazdálkodás térszerkezeti és szabályozási feltételeinek kialakítása

- A Tisza és Szamos menti ártéri táj komplex tájgazdálkodási feltételeinek biztosítása;
- Szatmár-Bereg Natúrpark megvalósítása;
- A nyírségi „erdőtáj” természeti adottságaihoz igazodó racionális tájgazdálkodás területrendezési feltételeinek biztosítása;
- A történelmi bokortanyás táj megőrzése.

4. VÁRHATÓ HATÁSOK ÖSSZEGRÉSE, KONFLIKTUSOK

4.1 A tervben szereplő javaslatok hatásainak társadalmi szempontú értékelése

A megyei területrendezési terv szabályzatában lefektetett előírások elsődleges és egységes célja a megye teljes területére vonatkozóan olyan terület-felhasználási feltételeket biztosítani, amelyek révén a táji, természeti, ökológiai és kulturális értékek megőrzése, az erőforrások védelme és kihasználása, valamint a fenntartható fejlődés biztosítható.

Fontos kiemelni, hogy a módosított tervben a 6 egyedileg meghatározott övezet közül négy övezet lehatárolásában **meghatározó szerepe van a települések közötti térségi együttműködésekben rejlő potenciálok kihasználásának**. A terv nagy hangsúlyt helyez a nemzetközi gyakorlatban már bevett együtt-tervezési módszerek alkalmazásának meghonosítására. Az egyedi övezetekbe sorolt települések, település csoportok számára – sajátos adottságaikra alapozva – számos új lehetőséget hordoz az egyes övezetekre vonatkozó tervi előírásomag.

Az egyedileg meghatározott megyei övezetek lehatárolása és az egyes övezetekre alkalmazott előírások tartalmazzák azokat a „garanciákat”, amelyek a hosszabb távú megyei érdekek érvényesítését szolgálják.

A népesség területi elhelyezkedésében számottevő változás nem várható, de a dinamikusabban fejlődő pólusokhoz tartozó települések népessége kevésbé fog csökkenni, mint az egyéb térségeké. A gyorsforgalmi utak és a megye főútvonal hálózatának fejlesztése javítja a térségi és a megyén belüli kapcsolatokat, de ennek sokkal inkább gazdaságfejlesztési hatásai érvényesülnek, mintsem a népesség területi mobilitásának fokozódása. A településhálózat dinamikussá váló új csomópontjainak kialakulása a gyorsforgalmi utakra fűződve várható. Az alsóbb rendű utak és a tiszai- valamint a határátkelők fejlesztésével a megyén belüli és a határon átnyúló közlekedési kapcsolatok javulnak, így a jelenleg elzártabb, hátrányosabb helyzetű megyerészekben élők életminősége, társadalmi mobilitási esélye javulni fog. Új vasúthálózati elemként a nagysebességű vasút nyomvonala, valamint a Csenger-Szatmárnémeti vasúti összeköttetés helyreállítása jelenik meg a tervben. A meglévő vasúthálózat elemei műszaki és menetrendi okokból nem jelentenek alternatívát a közúti közlekedéssel szemben a személyszállítás terén, ezt a problémát azonban nem tudja kezelni a területrendezési terv.

A foglalkoztatási mutatók javulása több tényezőtől is erősen függ. A területi vonatkozások a munkahelyek elérhetőségével, illetve a gazdasági fejlesztések területigényének kielégítésével, valamint a megye táji és természeti adottságainak optimális hasznosításával hozhatók összefüggésbe, míg a humán erőforrásokat az egészségügyi és oktatási fejlesztések hozhatják előnyösebb helyzetbe. A terv ez utóbbiakra nincs befolyással. A megye térszerkezetének alakítása során az erdőgazdálkodási térség lehatárolását gyakorlatilag meghatározta az új MaTrT, a tervezők kevésbé tudnak tehát tekintettel lenni arra, hogy a táj eltartó képességében **meghatározó a mezőgazdaság szerepe**. Ez elsősorban a Nyírség területén okoz problémát, ahol az egyes településeken élők számára a mezőgazdasági terület felhasználás biztosítja a megélhetést, a foglalkoztatást. Ugyanakkor a Tisza és a Szamos térségében, valamint a Szatmári és a Beregi síkságon az erdőszűltség növelése indokolt védelmi, gazdasági és közjóléti célok érdekében. **Az erdőművelés, fakitermelés, agroerdészet és a turisztikai ágazat** potenciális foglalkoztatóvá válhat ezeken a területeken az erdőszűltség növelése által.

A megye területén **a szabadidő eltöltése és a rekreáció területi feltételei** elsősorban a termál- és gyógyforrások hasznosításával, illetve a Tisza, a Szamos, és a megye más folyóvizeinek, valamint egyéb természetvédelmi oltalom alá helyezett területeinek hasznosításával és megóvásával állnak összefüggésben. Az egyes településeken megvalósítandó egészség-turisztikai (gyógy- és wellness) fejlesztések eredményeinek a megyei lakosság is célközönsége. A turisztikához kapcsolódó különféle infrastruktúrafejlesztések bővítik a szabadidős és rekreációs lehetőségek körét a megyén belül (túraútvonalak, vízitúra kikötőhelyek, sportpályák). Az egyes települések művelődési és kulturális intézményfejlesztései során a közművelődési intézmények bővítése és megújítása a szabadidő tartalmas eltöltésének lehetőségeit bővíti, de ez nem a megyei területrendezési terv kompetenciája.

A népesség életminőségének, szociális helyzetének és egészségi állapotának javulása a környezet állapotával, az oktatás és az egészségügyi ellátás fejlesztésével, és a bővülő-javuló munkalehetőségekkel hozható összefüggésbe. Ezek közül a területrendezési terv elsősorban a környezet állapotára és a foglalkoztatás bővítésének bizonyos területi feltételeire van hatással. A megye lakosainak életminőségét direkt módon határozza meg az egyes emberek (családok) szociális helyzete, illetve egészségi állapota. Az egészségügy és az oktatás fizikai feltételeinek javításán túl a személyközpontú (családközpontú) módszerek intézményi és személyi feltételeinek biztosítása nélkülözhetetlen mind az egészségügyi ellátás, mind az oktatás, mind pedig a szociális ellátási formák területén. A területrendezési terv a környezet állapotának védelmét, illetve javítását kiemelt prioritásként kezeli, ezáltal a népesség életminőségének és egészségi állapotának hosszú távú javulásához járul hozzá. A terv nem tartalmaz a népesség életminőségét károsan befolyásoló elemeket.

A környezet minőségét és a megye lakosságának életminőségét szem előtt tartva készült a területrendezési terv, amely pozitív hatással van **a társadalom biztonságáért**, amennyiben óvja és védi a káros hatásoktól a lakó- és rekreációs területeket, illetve biztosítja a mezőgazdasági áruterelés és más gazdasági tevékenységek, valamint a természetvédelmi és természetközeli területek kiegyensúlyozását. A felszíni és a felszín alatti vizek védelmét a megyei terv a hosszú távú társadalmi érdekeknek megfelelően kezeli, a környezeti hatásvizsgálat alapján kijelölt térségi hulladéklerakók biztonságosan tudják megvalósítani a megyében keletkező kommunális hulladék kezelését. Az árvízvédelemmel összefüggésben a terv meghatározza a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztésével előirányzott árvízi tárolók területét, valamint kijelöli a rendszeresen belvízjárta terület övezetét is (Rétköz, Beregi síkság, Szatmári síkság). Az élet- és vagyonbiztonságot szolgáló árvíz- és belvíz védelmi fejlesztések elmaradása rövidtávon, az egészségre közvetlen hatással bíró ivóvíz és szennyvízkezelési programok esetleges elmaradása hosszabb távon hat rendkívül károsan az érintett települések lakosságára.

4.2 A tervben szereplő javaslatok hatásainak gazdasági szempontú értékelése

Közlekedés

A megye térszerkezetében jelentős változások következnek be a tervezett közlekedési hálózatok és létesítmények megvalósulásával. Cél a gyorsforgalmi úthálózat és főúthálózat fejlesztése, elkerülő utak építése, térségi jelentőségű mellékúthálózat bővítése. Záhony térségében a hármas határ (Szlovákia, Ukrajna, Magyarország) gyorsforgalmi úttal válik elérhetővé (M₃-M₃₄) és ezáltal a gazdasági övezet nemzetközi logisztikai pozíciója megerősödik. Az M₃-M₄₉ gyorsforgalmi út megépítésével Románia irányába nyílnak meg a gazdasági (és társadalmi) kapcsolatok új dimenziói. Az új főúthálózati elemek elsősorban Nyíregyháza közvetlen vonzáskörzetében fűzik szorosabbra a sűrű településhálózat kapcsolatrendszerét, amivel a munkába járási és a vállalkozásfejlesztési lehetőségek is jelentősen javulnak. A megye keleti felében is új főút kapcsolja össze a (Bodrogköz) Kisvárdá – Vásárosnamény – Fehérgyarmat városfüzért, illetve térségi jelentőségű mellékutak javítanak a hiányos kapcsolatokon. A tervezett közúti fejlesztésekhez természetesen új országos és térségi jelentőségű határátkelőhelyek is kapcsolódnak, amelyek javítani fogják a határ menti települések lakói számára a kapcsolatot a határon túli vonzásközpontokkal. További fontos térszerkezeti elemek a tervezett új folyami hidak, kompátkelők és kikötők, amelyek országos, térségi vagy helyi jelentőségű szinten biztosítanak új típusú gazdaságfejlesztési lehetőségeket.

A megye iparának és kereskedelmének térbeli szerkezetére és fejlődésére a közlekedési hálózaton kívül a térszervező városok élhetősége, urbanizációs fejlettsége van hatással. A környezetkímélő területhasználat biztosítása érdekében a megyei területrendezési tervben megfogalmazott javaslatok a meglévő és alulhasznosított ipari parkok jobb, intenzívebb hasznosítását preferálják, mindössze egy új térségi jelentőségű logisztikai központ került kijelölésre a záhonyi kiemelt gazdasági övezeten belül, Fényeslitke térségében. Az általános gazdaságfejlesztés, illetve a foglalkoztatási lehetőségek bővítése szempontjából a tájgazdálkodás új irányainak és a turisztikai fejlesztéseknek is jelentős a szerepe.

Mezőgazdaság

A területrendezési terv védi a megye területének legnagyobb hányadát kitevő mezőgazdasági áruterelő és gyümölcsstermő területeket, amelyeket a megye gazdaságára legjelentősebb hatású természeti adottságként kezel. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei területrendezési terv a törvényben előírt kötelezettségeken túlmenően igyekszik a termőföld védelméről és fenntartható használatáról gondoskodni a megye területén. A termőföld mennyiségi és minőségi védelmének, továbbá a racionális földhasználat biztosításának legközvetlenebb társadalmi és gazdasági haszna, hogy a települések, tájegységek eltartó képessége nem károsodik, a megye mezőgazdasági jövedelemtermelő képessége nem sérül.

Vízgazdálkodás

A vízgazdálkodás megújítása és a fenntarthatóság előtérbe helyezése a 21. század kiemelt stratégiai feladata. A megye természeti adottságainál fogva felszíni vizekben gazdag. A területrendezési terv a rendelkezésére álló eszközökkel a környezetbiztonság növelésére, a környezet állapotának javítására törekszik. A Vásárhelyi Terv továbbfejlesztését, az ár- és belvízvédelmi biztonság növelését szolgálja. A szabályozás tartalmazza a folyók árterében az egyes részterületek adottságainak megfelelő másodlagos funkció biztosítását, az ártéri gazdálkodás, a turizmus, a gazdasági és a természetvédelmi igények összehangolását. Az ivóvízminőség-

javítása, valamint a szennyvízkezelési program megvalósítása nem tárgya a megyei területrendezési tervnek, annak ellenére, hogy a megye nagyszámú települése esetében jelentős egészségügyi és környezeti javulást jelenthet.

Erdőgazdálkodás

Az erdőtelepítésre alkalmas területek kijelölése során a kedvezőtlenebb termőhelyi adottságú területeket kell preferálni, olyan módon, hogy az egyes települések fejlesztési lehetőségeit ne lehetetlenítse el. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a MaTrT-ben meghatározott övezeti határok következtében túlsúlyba kerültek az erdőövezetbe sorolt (meglévő, illetve erdőtelepítésre javasolt) területek, a mezőgazdasági térséggel szemben. A megyei terv maximum 5%-kal térhet el a MaTrT-ben meghatározott övezeti határoktól. A megyei területrendezési terv elsődleges célja ugyanakkor a megye hosszú távú eltartó képességének és versenyképességének javítása. A területhasználattal kapcsolatos rendelkezések az eltartó képesség fenntartása, és lehetőség szerinti javítása érdekében kerültek meghatározásra.

Energetika

A környezet fenntarthatósága szempontjából jelentős alternatív és megújuló energia hasznosítás arányának növelése érdekében Az energiaellátás terén kijelölésre kerültek új napelemparkok (pl. Fehérgyarmat, Ibrány), továbbá fenntartja a terv napelempark elhelyezésének lehetőségét Tímárnál.

A műszaki infrastruktúra fejlődésének előmozdítását - a közlekedésfejlesztés szükséges területeit, az ivóvíz-, a szennyvíz, az ár- és belvízvédelem hálózatos létesítményeinek területeit, az energia (villany, földgáz) szállítását – biztosítja a megyei területrendezési terv.

5. A TERV JELENTŐSEBB HATÁSAINAK ISMERTETÉSE, FELTÁRT KONFLIKTUSOK ÉRTÉKELÉSE, JAVASLATOK

A megyei területrendezési szabályzatban meghatározott térségi övezetek az országos szintű szabályozás (MaTrT) Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területére vonatkozó előírásainak felelnek meg. Az ezekre az övezetekre vonatkozó előírások az országos szintű érdekeknek megfelelően szabályozzák a területhasználati módokat.

A Megyei Területrendezési Tervben lehatárolt egyedileg meghatározott övezetek a megyei érdekek mentén kerültek kialakításra. Fontos hangsúlyozni, hogy **az egyes települések fejlődését a megyei terv nem gátolja. A megyei területrendezési terv egyik elsőrendű feladata, hogy úgy biztosítsa az egyes települések fejlődését, hogy az összhangban legyen a kistérségi, a megyei, sőt az országos érdekekkel is.** A terv készítése során a tervezők figyelembe vették az egyes települések területrendezési terveiben szereplő fejlesztési igényeket, illetve a konzultációkon és egyeztetéseken felmerülő helyi igényeket.

A hatásvizsgálat nem tárt fel olyan konfliktust, amelyet a módosított területrendezési terv alkalmazása válthat ki. A terv részét képezik azok a javaslatok, előírások és intézkedések, amelyeket a terv által befolyásolt más terveknél figyelembe kell venni.